

Psychoanalytische Renaissance

Van interpretatie tot mentalisatie

Uit Mark Kinet en Wim Vanmechelen (Red) Tussen ruis en storingen. De golflengte vinden in psychoanalytische therapie (Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 2007 p 11-28)

Mark Kinet

When in doubt, tell the truth!
Mark Twain

The world is a tragedy to those who feel, but a comedy to those who think.
Horace Walpole

1. Duisternis

De *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (1980) die vanuit de Verenigde Staten in de jaren 1980 aan zijn wereldwijde opgang als diagnostische bijbel begon heeft de psychiatrie de voorbije decennia in toenemende duisternis gehuld. Nagenoeg alle spoor van neurose, van etiologie en van kadertheorie is uit deze D.S.M. verdwenen. Geluk en gezondheid worden gemedicaliseerd en gereduceerd tot de aan- of afwezigheid van meetbare klachten of symptomen. De tragikomedie die de *condition humaine* kenmerkt wordt vervangen door een desubjectiverend streven naar normopathie en het in wezen totalitaire vooruitgangsoptimisme van een *Brave New World*.

De Mc Donaldisering van de geestelijke gezondheidszorg heeft geleid tot een overconsumptie van genees-middelen ter remedie van dubbel, tripel enzovoort diagnoses die als Big Mac's op elkaar worden gestapeld en als *fast food* worden aangeboden. Het ontstaan van psychopathologie wordt hierbij aan een 'endon' ('endo-geen') gekoppeld dat eindelijk door gesofisticeerde technologie zichtbaar en dus aannemelijk kan worden gemaakt. Anderzijds wordt de psychopathologische etiologie aan blijkbaar voor iedereen geldige (?) en scoorbare *life-events* toegeschreven. Een minimum aan respect voor de altijd particuliere en complexe ontstaansgrond van psychopathologie (zoals Freud ze reeds in 1916 als '*complementaire serie*' in zijn inleidende colleges beschreef) is definitief teloorgegaan. De psychoanalyse is nochtans bij uitstek een '*science du particulier*'. Het Reële van aanleg, aandrif en trauma, het

Imaginaire van illusie, gehechtheid en verleiding, het Symbolische van taal en tekort waarmee de eigen geschiedenis wordt geschreven zijn bij de mens onvermijdelijk en onlosmakelijk met elkaar verknoopt.

Door de opkomst van de psychofarmaca en van diverse symptoomgerichte therapievormen die in eerste instantie en schijnbaar een betere werkzaamheid konden voorleggen is de psychoanalyse bovendien in de verdrukking geraakt. De ganse geestelijke gezondheidszorg behoorde tot ver na de tweede Wereldoorlog nochtans tot haar domein. Om Bruno Bettelheim (1983) te citeren: *'Just as the curing of bodily illness was that of medicine'*.

2. Renaissance

We kennen allen de Renaissance als het humanistisch hoogtij dat volgde op de duistere Middeleeuwen. De duisternis waarvan sprake had dan te maken met het overwicht van conservatieve tot reactionaire krachten. De Middeleeuwen waren immers het tijdperk van (religieus) dogma en traditie. De Renaissance kenmerkte zich daarentegen onder andere door een kritische wetenschappelijke ingesteldheid en een respect voor elk individu en diens scheppende kracht (Burckhardt, 1986/1860).

In metaforische zin bevindt de psychoanalyse zich momenteel in een renaissancistische fase. Ze is in een post-apostolisch tijdperk getreden (Arlow, 1982) verlaat het geloof in haar kerkvaders en overstijgt de exegese van canonieke geschriften. Ze zoekt en vindt aansluiting bij de actuele (o.a. cognitieve en neurobiologische) wetenschappen. Door het toetsen van haar hypothesen en concepten en door *process* en *outcome* onderzoek neemt ze afstand van haar door Nobelprijswinnaar Eric Kandel (1999) gehekkelde *'hooghartige onwetenschappelijkheid'*. Resultaat is alvast dat bijvoorbeeld de *Mentalization Based Treatment* wordt weerhouden als voorkeursbehandeling voor ernstige persoonlijkheidsstoornissen door de toonaangevende *American Psychiatric Association* (2001).

3. Jubileum

Vanuit psychoanalytisch oogpunt is het huidige een dubbel jubileumjaar. Ten eerste en in *majeur* is 2006 het 150ste geboortejaar van Sigmund Freud. Dat de uitvinder van de psychoanalyse in deze lange periode al meermaals is gestorven en herboren wordt verder uitgewerkt. Ten tweede en in *mineur* viert de Vlaamse Vereniging voor Psychoanalytische Therapie haar 20ste verjaardag. Zij is een zelfverzekerde, bijdetijdse jongvolwassene geworden die een eigen koers vaart met een open geest gericht op integratie en synthese. De verschillende medewerkers aan deze publicatie (cfr Verantwoording) maken deel uit van de *International Psychoanalytical Association*, het Lacaniaanse *Association Mondiale de Psychanalyse* en het onafhankelijke *Inter-Associatif*. Ze werken met kinderen, volwassenen, residentieel en ambulante. Hun setting is de klassieke kuur, de individuele en groepspsychotherapie, de speltherapie en de klinische psychotherapie. Deze feestbundel is dan ook illustratief voor het multiculturalisme, de theoretische diversiteit en de therapeutische actieradius van de hedendaagse psychoanalytische therapie in onze streken.

Literatuur

- American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. DSM-III*. Washington DC: APA.
- Arlow, J. (1982). Psychoanalytic education. A psychoanalytic perspective. *Annual of Psychoanalysis*, 10 p 5-20.
- Bateman, A en Fonagy, P. (1999). Effectiveness of partial hospitalisation in the treatment of borderline personality disorders: a randomised controlled trial. *Am. J. Psychiatry* 156 (10), 1563-1569.
- Bateman, A en Fonagy, P. (2000). Effectiveness of psychotherapeutic treatment of personality disorders. *Br. J. Psychiatry* 177 : 138-143.
- Bateman, A. en Fonagy, P. (2001). Treatment of borderline personality disorder with psychoanalytically oriented partial hospitalisation: a 18-month follow-up. *Am. J. Psychiatry* 158 (1), 36-42.
- Bateman, A en Fonagy, P. (2004). *Psychotherapy for borderline personality disorder. Mentalization based treatment*. London: Oxford University Press.
- Bettelheim, B. (1983). *Freud and Man's Soul*. London: Hogarth Press.
- Bion, W.R. (1965). *Transformations*. London: Heinemann.
- Burckhardt, J. (1986) *De cultuur der Renaissance in Italië (1860)*. Utrecht: Spectrum Uitgevers.
- Cluckers, G. en Meurs, P. (2005). Bruggen tussen denk-wijzen. In: *Mentalisatie*. Mark Kinet en Rudi Vermote (Red). Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Corveleyn, J., Luyten, P. en Blatt, S. (2005). *The theory and treatment of depression. Towards a dynamic interactionism model*. Leuven: Peeters University Press.
- De Martelaere, P. (2000) *Wereldvreemdheid*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Higgitt, A. & Target, M. (1994). The theory and practice of resilience. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 15 p 231-257.
- Fonagy, P. , Gergely, G., Jurist, E. & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization and the development of the self*. New York: Other Press.
- Fonagy, P. & Target, M. (2003). Fonagy and Target's model of mentalization. In : *Psychoanalytic Theories. Perspectives from developmental psychopathology*. London: Whurr.
- Freud, S. (1895a). *Het ontwerp*. G. Van de Vijver & F. Geerardyn, vertaling en inleiding. Gent: Idesca, 1992..
- Freud, S. (1916-1917). *Colleges inleiding tot de psychoanalyse I.P.1 /2*. Sigmund Freud Nederlandse Editie Amsterdam/Meppel: Boom
- Grotstein, J. (1981), Who is the dreamer who dreams the dream and who is the dreamer who understands it? *Do I dare disturb the universe?* London: Karnac Books.
- Joseph, B. (1985). Transference: the total situation. *Int J. Psychoan.* 66 p 447-454.
- Kandel, E.R. (1999). Biology and the future of psychoanalysis. *American Journal of Psychiatry*, 156, 505-524.
- Kernberg, O.F. (1993). Convergences and divergences in psychoanalytic technique. *Int. J. Psychoanal.* 74 p 659-673.
- Kets de Vries, M. (1990). *The neurotic organisation*. San Francisco : Jossey-Bass Inc.
- Kinet, M. en Vermote, R. (Red.) (2005). *Mentalisatie*. Antwerpen/Apeldoorn : Garant.
- Kinet, M. (2006). *Freud & Co in de psychiatrie. Klinisch-psychotherapeutisch perspectief*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Klein, M. (1952). The origins of transference. In: *The writings of Melanie Klein. (Vol IV)*. London: Hogarth Press (1975)

- Klein, M (1957). Envy and gratitude. In : *The writings of Melanie Klein. (Vol IV)*. London: Hogarth Press (1975)
- Lacan, J. (1953). Fonction et champ de la parole et du langage en psychanalyse. In: *Ecrits*. Paris: Du Seuil p 237-322.
- Verhaeghe, P. (2002). *Over normaliteit en andere afwijkingen*. Leuven/Leusden: Acco.
- Vermote, R. (2005). *Touching inner change. Psychoanalytically informed Hospitalization based treatment of personality disorders. A process-outcome study*. Doctoraal proefschrift ter behaling van doctoraat in de psychologische wetenschappen KUL 27.06.05
- Vlaamse Vereniging voor Psychoanalytische Therapie (2004). Missietekst. www.vvpt.be
- Wallerstein, R.S. (2002). The trajectory of psychoanalysis. A Prognostication. *Int. J. Psychoanal.* 83, 1247-1267.
- Westen, D., Novotny, CM., & Thompson-Brenner, H.. (2004). The empirical status of empirically supported psychotherapies. Assumptions, findings and reporting in controlled clinical trials. *Psychological Bulletin*, 130 p 631-663.